

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

ZRINKA LIŠČIĆ

**AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE U NASTAVI
GLAZBENE KULTURE**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Osijek, 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE.....	3
2.1. PJEVANJE.....	3
2.2. SVIRANJE.....	11
2.3. GLAZBENE IGRE.....	13
2.4. GLAZBENO STVARALAŠTVO	20
2.5. PLES/POKRET UZ GLAZBU.....	22
3. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE U NASTAVNOM PROGRAMU GLAZBENE KULTURE IZ 2006. GODINE.....	25
4. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE U KURIKULUMU GLAZBENE KULTURE IZ 2019. GODINE.....	27
5. ZAKLJUČAK.....	32
6. LITERATURA	33
7. SAŽETAK.....	35
8. SUMMARY	36

1. UVOD

Aktivnosti glazbe u nastavi Glazbene kulture važan su čimbenik u odgoju i obrazovanju svakog djeteta. One bitno utječu na razvoj glazbenih i kognitivnih sposobnosti, stjecanje emocionalnih i društvenih vještina te razvoj kritičkog mišljenja. Glazba kao takva stvara osjećaj pripadnosti i zajedništva, pospješuje međuljudske odnose te istovremeno uči o toleranciji i međusobnom poštivanju.

Školska godina 2006./07. *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu (2006)* donosi novinu otvorenog modela u kome je slušanje glazbe središnja aktivnost u nastavi Glazbene kulture. Prije otvorenog modela na snazi je bio integrativni model nastave glazbe prema kojem su sva nastavna područja bila obvezna te jednako važna i zastupljena, a to znači da su se pjevale pjesme po sluhu, provodilo se glazbeno opismenjavanje, glazbeno stvaralaštvo, slušanje i upoznavanje glazbe, sviranje i usvajanje muzikoloških sadržaja. Za razliku od integrativnog modela, otvoreni model nastave Glazbene kulture učitelju omogućuje slobodu u izboru sadržaja koji će usvajati s učenicima kroz izabrane aktivnosti kao što su pjevanje, sviranje, glazbeno stvaralaštvo, glazbene igre itd. Otvoreni model, kao i otvoreni kurikulum koji je zadan *Kurikulumom nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019)*, temelji se na dva načela, a to su *psihološko i kulturno-estetsko*. Psihološko načelo polazi od toga da učenici vole glazbu i njome se žele aktivno baviti, dok prema kulturno-estetskom načelu nastava Glazbene kulture učenika osposobljava za život kako bi bio kompetentan korisnik glazbene kulture. Kurikulum iz 2019 godine zasniva se i na načelima *sinkroničnosti i interkulturalnosti*. To znači da je otvoreni kurikulum koncipiran na način da je u središtu interesa glazba koja se promatra sa svih gledišta, a ne isključivo iz povijesnog aspekta, odnosno upoznavanje glazbe vlastite kulture kao i glazbi svijeta pridonosi razvijanju svijesti o različitim, ali jednako vrijednim pojedincima, narodima, kulturama, religijama i običajima.

Tema su ovoga rada aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture. Cilj rada je prikazati aktivnosti izvođenja glazbe općenito te s aspekta *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu iz 2006. godine i Kurikuluma nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije iz 2019. godine*. Namjera je zorno prikazati aktivnosti u kontekstu njihovih odgojno-obrazovnih ciljeva i ishoda, kao i prednosti i nedostataka. Rad se sastoji od cjelina kao što su *pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno*

stvaralaštvo, ples/pokret uz glazbu, aktivnosti izvođenja glazbe u nastavnom planu i programu Glazbene kulture iz 2006. godine i aktivnosti izvođenja glazbe u kurikulumu Glazbene kulture iz 2019. godine.

2. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE

U nastavi Glazbene kulture, vještine i znanja se stječu kroz različite aktivnosti u nastavi glazbe. Aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture su pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo i ples/pokret uz glazbu. Svaka aktivnost sadrži određene čimbenike koji pospješuju boljitak u odgojno-obrazovnom aspektu razvoja djeteta, kao i stvaranja kritičkog mišljenja.

2.1. PJEVANJE

Pjevanje je elementarni, najspontaniji i najprirodniji način ponašanja čovjeka odnosno aktivnost koja je oduvijek bila prisutna u nastavi glazbe u općeobrazovnoj školi. Uz slušanje glazbe, pjevanje je aktivnost koja se najviše provodi u prvim trima razredima osnovne škole (Radičević i Šulentić, 2010). Prema Radočaj-Jerković (2017), termin pjevanje često je korišteno kao sinonim za opću nastavu glazbe u kojoj je funkcionalno i/ili umjetničko pjevanje predstavljalo središnju glazbenu aktivnost. Od svih aktivnosti glazbe u nastavi Glazbene kulture, aktivnost pjevanja je upravo ona najprirodnija i najjednostavnija aktivnost. Pjevanje je zapravo čovjekov sekundarni način izričaja odnosno govora jer se pjevati može bez poznavanja nota, bez glazbene podloge i poznavanja stručnih glazbenih termina, pjevati se može bez poznavanja stručne pjevačke tehnike. Iz ovih nekoliko navedenih primjera, jasno je zašto je pjevanje dugo vremena bilo zastupljeno kao jedina aktivnost u nastavi glazbe ili kao jedna od najzastupljenijih aktivnosti (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011). Pjevanje možemo opisati kao jedno od važnijih, s gledišta učenika vjerojatno i najvažnijom aktivnošću u nastavi Glazbene kulture. Pjevanje prvenstveno veseli učenike, ispoljava radost, potiče kreativnost i muzikalnost (Rojko, 1996).

Pjevanje je najstariji, najpopularniji i prvi oblik muziciranja (Domonji, 1986). Ovoj glazbenoj aktivnosti u posljednje vrijeme konkurira aktivnost slušanja glazbe koja postaje primarna *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu* (2006), ali nikako ne potiskuje aktivnost pjevanja u nastavi Glazbene kulture, već samo doprinosi većem interesu i želji za pjevanjem kod učenika. Pjevanje svakako ima posebnu vrijednost u glazbenom smislu jer je ono iznimno doprinijelo razvoju govora. Kroz pjevanje učenici upoznaju niz nepoznatih i novih riječi čija se terminologija odmah objašnjava na nastavnom satu pri usvajanju pjesme. Isto tako učenici upoznaju i susreću se s mnoštvom lijepih tekstova i stihova raznovrsnih

riječi, što uvelike obogaćuje njihov vokabular i usađuje estetsku vrijednost. Pjevanjem se kod učenika potiče emocionalna i misaona aktivnost koje za sobom povlače i sve ostale motoričke aktivnosti djeteta. Svakako da ovim načinom rada utječemo na razvoj glazbenog ukusa te prepoznavanje i razlikovanje pjesama različitog karaktera. Također, utječemo i na razvoj glazbenih sposobnosti te tako ostvarujemo sve zadaće glazbenog obrazovanja u općeobrazovnoj školi. Obrazovni zadaci aktivnosti pjevanja na satu Glazbene kulture su upoznavanje pjesama različitog karaktera, ritma, melodije, oblika, sadržaja i načina izvođenja, zatim upoznavanje glasova i vokalnih ansambala, upoznavanje kompozitora pjesama i pjesnika, kao i pamćenje motiva i fraza. Odgojni zadaci aktivnosti pjevanja jesu disciplina pri individualnom i grupnom pjevanju, razvijanje kritičkog i emocionalnog mišljenja, tumačenje karaktera pjesme i sl. Pjevanje treba kombinirati sa slušanjem glazbe i glazbenim igrama, s obzirom na to da su to tri prisutna područja u nastavi. Uvođenje pjesama u ostale aktivnosti prvenstveno donosi svježinu nastavi Glazbene kulture, zatim stvara veselu i opuštenu razrednu atmosferu što je izuzetno važno za napredovanje i boljitak kolektiva. Što se izbora pjesme tiče, u prvom redu treba misliti na to kako je pjesma zapravo spoj glazbe i poezije. Dakle, učitelj bi trebao voditi računa o umjetničkoj vrijednosti teksta kao i o ritamsko-melodijskom nizu. Poseban naglasak stavlja se na poruku pjesme koju ona donosi. Tekst je prvi element odnosno sastavnica koja pobuđuje nekakav interes za pjevanjem iste, osobito kod djece općeobrazovnog uzrasta. Tekst bi trebao biti jednostavan, učenicima prihvatljiv, jasan i zanimljiv. Važno je obratiti pažnju i na glazbeni tijek pjesme. Ritam, melodija i tempo moraju biti usklađeni s učeničkim mogućnostima (Domonji, 1996).

Nakon Drugog svjetskog rata, u nastavu glazbe uvelo se glazbeno opismenjavanje u svrhu osposobljavanja učenika za samostalno pjevanje po notama. S tim postupkom, pjevanje prestaje biti najzastupljenija aktivnost u nastavi glazbe te postaje sekundarna aktivnost, dok rad na intonaciji postaje primarna aktivnost. Pjevanje kao takvo postaje didaktičko, odnosno služi kao temelj vježbanja čistog intoniranja i time pjevanje prestaje biti umjetničko (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011). Prema Vidulić-Orbanić i Terzić (2011), reduciraju li se zadaci pjevanja na stvarne zadatke, dobivaju se tri osnovna razloga za pjevanje u glazbenoj nastavi, a to je učenje i usvajanje određenog broja pjesama, njegovanje dječjeg glasa i poticanje prirodne težnje za pjevanjem. Predmet *Pjevanje/Muzički odgoj/Glazbeni odgoj/Glazbena kultura* u svojim područjima i sadržajima nije se previše mijenjao od 1950. godine, tj. takva se praksa zadržala u školama sve do 2006. godine kada je na snagu stupio *Nastavni plan i program za osnovne škole*. Do tog programa Glazbene kulture, koncepcija predmeta

manifestirala se na način sadržavanja raznih aktivnosti kao što su pjevanje, slušanje i upoznavanje glazbe, glazbeno opismenjavanje, glazbeno stvaralaštvo i usvajanje muzikoloških znanja i terminologije. Zbog velike količine aktivnosti, takav oblik nastave nije mogao doprinijeti kvalitetnoj nastavi Glazbene kulture kao i njezinom poboljšanju odnosno napredovanju. Nastava Glazbene kulture od 2006. ostvaruje se otvorenim modelom, što znači da se u prvi plan stavlja slušanje i upoznavanje glazbe kao takve, te ostale aktivnosti koje će se uz obavezno, tj. primarno slušanje glazbe uvoditi prema izboru učitelja i učenika. Aktivnosti koje učitelj naknadno odabire uz razgovor s učenicima mogu biti pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo, ples/pokret i sl. Suvremena koncepcija predmeta Glazbene kulture ne može se bazirati isključivo na pjevanju, pogotovo ne u današnjoj svakodnevnici. Prema Vidulin-Orbanić i Terzić (2011), pjevanje može postati samo druga varijabla otvorenog modela. U novoj strukturi glazbene nastave pjevanju se teži na drugačiji način od dosadašnjeg te ono ima drugačiju ulogu, a to je da svakako učitelj treba odabrati primjerenije pjesme u kojima uvijek mora težiti samoj kvaliteti interpretacije, jer puko prepjevavanje bez ikakvog cilja, pozitivnog ishoda i općenito svrhe, nema smisla i kao takvo ne pogoduje aktivnosti pjevanja u nastavi Glazbene kulture, pogotovo ako govorimo o umjetničkom pjevanju koje treba biti zastupljeno u nastavi.

S obzirom na to da se danas ne provodi mnoštvo aktivnosti na satu Glazbene kulture, nakon aktivnog slušanja glazbe, pjevanje će biti najčešće izvođena aktivnost prvenstveno što djeca općenito vole pjevati i najčešće će aktivno sudjelovati u činu pjevanja na nastavi. Time će se aktivnost pjevanja moći kvalitetno ostvariti, a poticanjem za umjetničkim pjevanjem, ono će biti na višoj razini jer će se u umjetničkom pjevanju pozornost posvetiti kvalitetnoj i lijepoj interpretaciji svake pjesme koju učitelj bude obrađivao s učenicima na nastavi. Otvorenost programa nudi učitelju mogućnost da sam odabere izbor nastavnog sadržaja, konkretno pjesme koje će s učenicima usvojiti na nastavi Glazbene kulture kao i skladbe koje će poslušati. Od učitelja se očekuje da će savjesno odabrati ostatak nastavnog sadržaja za usvajanje, jer se polazi od njegove stručne glazbene kompetencije (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011).

Potreba za lijepim i izražajnim pjevanjem uključuje točno intoniranje i vokalno pravilno oblikovano pjevanje repertoara koje ima određenu vrijednost. Upravo zato, da bi se učeničko pjevanje moglo definirati, opisati i procijeniti kao lijepo, prvenstveno je nužno ostvariti tendenciju točnog intoniranja, jer točno intoniranje predstavlja temelj kvalitetnog

principa rada koja je zapravo i očekivana od svakog oblika i načina pjevanja (Radočaj-Jerković, 2017).

Razlikujemo umjetničko i funkcionalno pjevanje. Funkcionalno pjevanje najčešće karakteriziramo kao opušteno i radosno, dok bi se umjetničko pjevanje odnosilo na „lijepo pjevanje“, precizniju intonaciju, jasan ritam, muziciranje i sl., te se upravo umjetničko pjevanje i zagovara kao ono kojemu treba dati prednost u općeobrazovnoj školi. Rojko (1996) navodi kako je problematika u osnovnoj školi repertoar koji se sastoji izrazito od tradicijskih pjesama. Sama ideja da se tradicijske pjesme uvedu u nastavu Glazbene kulture potječe još iz 18. stoljeća. Tradicijske pjesme uvedene su u nastavu Glazbene kulture prvenstveno kako bi se sačuvala tradicija i kulturna baština. Iako tradicijske pjesme donose uglavnom pozitivan ishod na učenike zbog svoje jednostavnosti, estetike, očuvanja kulturne baštine i razvijanju nacionalne pripadnosti, glazbeni se pedagozi u velikoj mjeri slažu s činjenicom da tradicijsku pjesmu treba smanjiti u repertoaru pjesama namijenjenih u nastavi Glazbene kulture, što nužno ne znači da iste treba i izbaciti iz programa (Rojko, 1996).

Prema Radičević i Šulentić Begić (2010), neki učenici u nižim razredima nemaju razvijen osjećaj za muzikalnost i čisto intoniranje, pa je moguće da nečisto pjevaju, na što ih učitelj treba upozoriti od samog početka kada primijeti problem intoniranja. Potrebno je pjesmu, tj. problematični dio pjesme demonstrirati nekoliko puta kako bi učenik shvatio gdje griješi te se time postiže mogućnost za ispravljanje pogreške i nakon određenog vremena učenik može početi točno intonirati. Bitno je reagirati na vrijeme ako se uoče nekakve oscilacije glede glazbenih sposobnosti. Učenike koji imaju manje razvijene glazbene sposobnosti odnosno problem točnog intoniranja ne smijemo zapostaviti ili zanemariti, a još manje diskriminirati ili stavljati u „drugi plan“, nego ih je potrebno ispraviti, dodatno motivirati i pohvaliti ako vidimo uloženi trud, jer time razvijamo njihove glazbene sposobnosti do razine do koje je to moguće. Otvoreni model nastave glazbe učiteljima omogućuje da sami biraju repertoar pjesama koje će usvojiti s učenicima u nastavi, no upravo iz tog razloga bitno je poslušati djecu i njihove želje, zahtjeve i prijedloge, te s njima obrađivati ono što vole i rado pjevaju. Svakako da bi pjevanje trebalo biti umjetničko, koliko je to moguće i ostvarivo, s obzirom na to da su učeničke sposobnosti različito razvijene. Može ih se motivirati dodatnim pjevačkim zborom, gdje je onda umjetničko pjevanje temelj i podloga za jedan pjevački zbor u školi. Učitelj sam procjenjuje pjesme koje će s učenicima pjevati. Vlastitim odabirom učitelja, on omogućuje razvoj glazbenog ukusa učenika, te upravo na tom početku djeca stvaraju svoje kritičko mišljenje i mogu iznijeti svoj stav time što će reći

da im se neka pjesma jako sviđa, a neka druga malo manje. Za kvalitetno odnosno umjetničko pjevanje, vrlo je poželjno djecu naučiti kako pravilno sjediti za vrijeme nastave Glazbene kulture. Također, nužno je spomenuti i pravilno disanje odnosno što jednostavnije objasniti učenicima termin dijafragme i kako se ona koristi, odnosno kako bi se trebalo pravilno disati. Ako to uspješno provedemo, već smo korak bliže točnom intoniranju odnosno umjetničkom pjevanju (Radičević i Šulentić Begić, 2010).

U razredu uvijek treba težiti lijepom pjevanju. Termin lijepo pjevanje je širok pojam, ali u nastavi glazbe ono se koristi u konotaciji lijepog odnosno izražajnog pjevanja, jasnog artikuliranja, čistog intoniranja, razumijevanja i određene glazbene interpretacije. U razrednoj interpretaciji pojavljuje se standardna problematika, a to je različitost glasovnih sposobnosti učenika. Svaki učenik razlikuje se po boji glasa, zrelosti i opsegu istog. Također problem nastaje i u repertoaru i sadržaju pjesama, jer sve pjesme koje se izvode nisu jednako primjerene i prikladne svakom učeniku, što zbog opsega melodije, što zbog ritamske strukture koji u nerijetkim slučajevima znaju biti kompleksni za nekolicinu učenika. Važan čimbenik pjevanja je upravo čisto intoniranje. Intonacija je nešto što se ne postiže kroz jedan ili dva nastavna sata Glazbene kulture. Postizanje intonacije je dug proces vježbanja, a čista intonacija je rezultat odnosno ishod dugotrajnog i predanog rada koja se ostvaruje između učitelja i učenika. Stoga osnovni motiv pjevanja, odnosno pravilna intonacija, postaje važan čimbenik provođenja aktivnosti pjevanja u nastavi (Vidulin-Orbanić, Terzić 2011). Upravo iz tog razloga, ako učitelj inzistira i ustraje na pravilnoj intonaciji i općenito teži umjetničkom pjevanju i vježbanju postizanja čiste intonacije, čini najbolji način razvoja učeničkih glasovnih sposobnosti odnosno pjevačkih vještina, jer učestalim, ali pravilnim pjevanjem se razvijaju pjevačke sposobnosti i postiže sve ono što karakterizira umjetničko pjevanje. Neizostavno je posvetiti vrijeme i umjetničkim pravilima pjevanja kao što su pravilno disanje i postava glasa, jasna dikcija, pravilan i razumljiv izgovor teksta i točna intonacija. Svaki nastavni sat pjevanja u suštini mora biti dobro isplaniran, organiziran i obuhvaćati raznolika područja i sastavnice pjevanja te valja obratiti pozornost i također definirati i demonstrirati pravilno držanje tijela, disanje, objasniti učenicima konkretno što je rezonanca, kako postići impostirano pjevanje, održati pravilnu intonaciju do kraja pjesme, skladbe i slično (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011).

Vidulin-Orbanić i Terzić (2011) navode kako se tijekom nastave pjevanja provode raznovrsne vježbe opuštanja i istezanja muskulature i osvježavanja cijelog tijela, a neke od takvih vježbi obuhvaćaju rad na opuštanju tijela, opuštanju vokalnog aparata, vježbe disanja,

izjednačavanje vokala i registra, proširivanje opsega glasa, poboljšavanje intonacije, gipkosti glasa te jasne i aktivne artikulacije. Naravno, svaki ishod ovih vježbi je relativan jer ovisi o svakom pojedincu u razredu, generalno o razredu i odjeljenju, no isto tako zavisi i od glazbenog umijeća učitelja. Svakako da će napretka biti ako se bude učestalo vježbalo na poboljšanju glasovnih mogućnosti te pravilnog, umjetničkog pjevanja, no i dalje ostaje problem čiste intonacije. Ipak, treba gledati pozitivno jer polazimo od činjenice da djeca jednostavno vole pjevati i upravo tom aktivnošću učitelji će njegovati dječji glas i razviti muzikalnost u njima samima, dok će neka djeca koja imaju više razvijene glazbene pa tako i vokalne sposobnosti, napredovati u smislu umjetničkog pjevanja te općenito razviti svoje pjevačke sposobnosti (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011).

U općeobrazovnoj školi, u svakom razredu postoji određeni repertoar pjesama koje su preporučene za pjevanje u nastavi Glazbene kulture. Susrećemo se s raznovrsnim pjesmama kao što su tradicijske, umjetničke, dječje, domoljubne, božićne, pjesme zabavnog/plesnog karaktera i pjesme iz raznih zemalja svijeta. Svaka od njih je različita i karakteristična po vlastitim specifikacijama, pa tako to može biti opseg melodije, ritamska konstrukcija pjesme, tonalitet, dinamika, oblik i ostale glazbene specifičnosti. Za rad na aktivnosti pjevanja dostupan je velik broj pjesama i svaka od njih donosi učenicima nešto novo. Učitelj može birati koje pjesme će usvojiti s učenicima, no važno je da pjesma zadovoljava sve uvjete koji su djeci potrebne za usvajanje vokalnih sposobnosti. Neizostavna je sposobnost i educiranost učitelja, kao i dostupna glazbena literatura i raznovrsnost pjesama. Motivacija i želja učenika za pjevanjem je važan čimbenik koji dodatno pridonosi i obogaćuje nastavu Glazbene kulture. Ako su svi uvjeti ispunjeni, postavljeni su dobri temelji za usvajanje sadržaja i pjevački vokalni napredak (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011).

Prema Rojku (2004), učenje pjesme po sluhu jedan je od jednostavnijih postupaka koji se sastoji od sljedećih faza, a to su:

1. Upoznavanje pjesme
2. Analiza teksta
3. Učenje pjesme
4. Analiza pjesme
5. Glazbena interpretacija.

Upoznavanje pjesme karakteriziramo kao upoznavanje melodije, gdje na svakom početku učitelj otpjeva pjesmu na lijep i izražajan način uz pratnju nekog instrumenta, najčešće pijanina. Kako bi se učenici upoznali s pjesmom koju će usvojiti na nastavnom satu, za prvi dojam nije potrebno pjevati sve kitice (naravno, ovisi od koliko se pjesma sastoji), dovoljne su dvije ako se pjesma sastoji od nekoliko kitica. U ovoj, početnoj fazi, najvažniji je zadatak isključivo upoznavanje melodije kako bi je učenici što bolje zapamtili te je vrlo bitna interpretacija same pjesme kako bismo ostvarili motivaciju odnosno želju za pjevanjem kao povratnu informaciju od učenika. Tijekom ove faze, učenici uglavnom samo slušaju, bez ikakvih zadataka.

Druga faza karakterizira analizu teksta. Dakle, radi se isključivo o čitanju teksta pjesme. Učitelj čita sam, glasno, jasno i izražajno, ne u ritmu pjesme nego onako kako bi pročitao svaki tekst učenicima. Nakon što učitelj pročita, provjerava ima li nepoznatih riječi te ako ima, odmah učenicima objašnjava iste. Kada se pojašne sve nejasnoće, učenici zajedno čitaju tekst pjesme iz jednostavnog razloga kako bi znali tekst pjesme kao takve. Ako je potrebno, učitelj pomaže kako bi se tekst jasno i izražajno pročitao. Nakon zajedničkog čitanja, slijedi razgovor o tekstu, ako postoje nekakve pjesničke figure, prenesena značenja i sl.

S obzirom na to da se radi o učenju pjesme po sluhu, ista se uči jednostavnom metodom – imitacijom. Učitelj prvo procjenjuje na koliko će dijelova podijeliti pjesmu, ovisno o kojoj se učeničkoj dobi radi te o samoj logici pjesme. Pjesme se mogu učiti parcijalnom metodom kao što su dvotaktne fraze, dok se neke uče globalnom metodom odnosno u cjelini. Dakle, učitelj, uz pratnju instrumenta, otpjeva dio pjesme dok ga učenici pažljivo slušaju, a zatim ponavljaju otpjevanu frazu za učiteljem. Kada se jedna kitica otpjeva u dijelovima, ovisno o njezinoj dužini, pjeva se zatim cijela u potpunosti. Sve ostale kitice koje slijede iza prve, ne treba pjevati parcijalno nego u cijelosti. Ako učitelj primijeti nejasnoće ili da jednostavno nisu svi shvatili, ponavlja ono što je nejasno. Tijekom učenja pjesme po sluhu treba imati puno strpljenja te biti pažljiv i postepeno učiti pjesmu s učenicima.

Nakon što je usvojen sadržaj pjesme, slijedi analiza. Analizom utvrđujemo opseg melodije, način melodijskog i ritamskog kretanja, konkretno imamo li nekakvih skokova u pjesmi ili se ona kreće postepeno, imamo li kontinuiran ritam ili dolazi do nekih promjena itd. te utvrđujemo oblik pjesme, je li u pitanju velika glazbena rečenica, mala perioda i sl.

Završna faza označava glazbenu interpretaciju. Pod konotacijom glazbene interpretacije mislimo na izražajno i lijepo pjevanje koje objašnjavamo kao jasno izgovaranje teksta, ujednačen tempo, dinamiku, izrađivanje fraza, muziciranje i zapravo sve ono što ubrajamo pod lijepo, umjetničko pjevanje (Rojko, 2004).

Za individualnu pripremu učitelja, potrebno je obaviti detaljnu individualnu pripremu. Tu ubrajamo savladavanje izabrane pjesme u svim aspektima glazbenih elemenata, detaljnu analizu karaktera, oblika i tonaliteta. Interpretacija prvenstveno treba biti izražajna od strane učitelja kako bi se pobudio što veći interes kod učenika. Tijekom interpretacije, učitelj mora voditi računa o dikciji, naglascima, bili oni metrički ili dinamički. Svi bi učitelji u pravilu trebali kvalitetno savladati izvođenje pjesme upravo iz razloga kako bi istu na jednak način prenijeli na učenike. Instrumentalna pratnja (najčešće je to klavirska pratnja) ulazi u obzir samo onda kada je učitelj dovoljno sposoban odsvirati tehnički bez greške te kako bi korištenjem instrumenta samo popratio svoje izvođenje pjesme. Time će ujedno i zaintrigirati učenike i zato je preporučljivo koristiti instrumentalu pratnju koja, kao što i sam naziv kaže, ima isključivo prateću ulogu i treba biti tiša od pjevanja učitelja, pogotovo kod učenika.

Prije usvajanja nove pjesme, u uvodnom dijelu sata, radi samog upjevavanja i stvaranja vesele i opuštene razredne atmosfere, trebalo bi posvetiti nekoliko minuta pjesmi koji učenici znaju od prijašnjih sati, te ponoviti istu. Nakon što se ponovi pjesma poznata od prije, slijedi usvajanje nove pjesme te motivacija kao postupak usvajanja iste. Motivacija je značajan element u uspješnom usvajanju i savladavanju pjesme (Domonji, 1986). Motivacijom se pobuđuje učenički interes i želja za učenjem novog te se istovremeno stvara dobro raspoloženje za učenje ako se podsjetimo činjenice da djeca generalno vole pjevati. Motivacija se najčešće provlači kroz zajednički razgovor učitelja i učenika, kroz neku priču ili igru koja uključuje aktivnost djece. Kada učitelj osjeti da se na nastavnom satu razvila opuštena i vesela atmosfera, najavljuje se učenje nove pjesme te učitelj započinje samostalno interpretacijom iste. Ako je pjesma nešto kraćeg trajanja, učitelj je može otpjevati dva puta. Tako se učenici prvi put susreću s pjesmom te već na prvo slušanje razvijaju doživljaj pjesme koju su čuli. Moguće je slušanje pjesme preko dodatnih pomagala kao što je CD, nekakva snimka, ali je ipak manje uspješno nego prva opcija, iako je još uvijek bolji način od loše odnosno netočne interpretacije (Domonji, 1986).

Svakako da u osnovnoj školi treba težiti umjetničkom pjevanju, dok i pjesme s funkcionalnim značajkama također treba pjevati lijepo. Na tradicijske pjesme posebno treba obratiti pažnju te prije same interpretacije s učenicima obaviti etnomuzikološku i općenitu

analizu pjesme (Rojko, 1996). Radočaj-Jerković (2017) navodi kako područje pjevanja ima zadatak poticati samostalne glazbene aktivnosti kod učenika te razvijati pjevačke sposobnosti i vještine koje daju rezultat odnosno ishod lijepog i izražajnog pjevanja te ostvaruju norme prihvatljive glazbene interpretacije.

2.2. SVIRANJE

Rojko (1996) navodi sviranje kao jednu od aktivnosti u nastavi Glazbene kulture u općeobrazovnoj školi koja se pojavljuje u dva oblika, a to su sviranje u nastavi/razredu, kao nastavno područje te sviranje u ansamblu/orkestru, kao izvannastavna aktivnost. U tom pogledu naša glazbena pedagogija slijedi europsku tradiciju, a to je da je sviranje u razredu manje ili više obvezatno, ovisno o nastavnom programu prema kojemu se ono određuje, dok se sviranje u orkestru odnosno ansamblu ostavlja na izbor školi odnosno učitelju (Rojko, 1996). Šulentić Begić (2012a) ističe da nastavno područje sviranja kod učenika razvija osjećaj ritma, metra, precizne koordinacije i suradnje.

Učenici vole svirati u nastavi Glazbene kulture, koristeći raznovrsne instrumente, najčešće udaraljke različitog izgleda, tonske visine i općenito zvuka. Pa ipak, zvuk udaraljki privlači djecu više nego njihov izgled, koliko god učenici stvaraju mišljenje o nečemu na osnovu onog prvog, a to je vizualni dojam. Djetetu se potreba za sviranjem stvara već od samog početka života, kada ono dobije malu igračku koja ima ulogu ujedno i malog glazbenog instrumenta s kojom se dijete igra, trese je, udara ili baca te tako projicira zvuk što ga dodatno zaintrigira za daljnju aktivnost igranja. Također, zvečka u obliku igračke može poslužiti kao i sredstvo umirivanja djeteta. Sljedeći instrument koji nema zamjenu su ruke. Dijete u trenucima radosti, ushićenosti i u igri plješće. Početno pljeskanje je uvijek neujednačeno i neravnomjerno, ali bitna je namjera, jer se ono postepeno razvija i usavršava. Instrumenti na kojima djeca rado sviraju su razne zvečke, udaraljke, štapici i instrumenti iz grupe Orffovog instrumentarija (Domonji, 1986). U skladu s otvorenim modelom, „sviranje u nižim razredima osnovne škole, treba biti igra djece s instrumentima dječjeg instrumentarija ili ritamske igre vlastitim „tijelom kao instrumenta“, npr. lupkanjem, pljeskanjem, itd. Učenici mogu ponavljati ritamske obrasce koje im zadaje učitelj, samostalno osmišljavati ritamske obrasce i pratiti sviranjem ritma ili taktnih doba svoje pjevanje. Uvođenje sviranja kao izabrane aktivnosti u okviru otvorenog modela uvjetovano je posjedovanjem posebnih

glazbenih znanja i vještina učitelja primarnoga obrazovanja (Šulentić Begić i Birtić, 2012b:75).

Velik utjecaj na glazbenu pedagogiju, pa tako i sviranje u nastavi Glazbene kulture, imao je upravo skladatelj Carl Orff, koji je osmislio dječji instrumentarij te imao veliki doprinos u razvoju instrumentalnog muziciranja (Rojko, 1996). Tjelesni pokret osnovni je element Orffovog muziciranja, konkretno pljeskanje, pucketanje prstima, tapkanje nogama na razne načine i kombiniranje svega navedenog, iz čega učenici dobivaju osjećaj za improvizaciju. Također, „ljudskim instrumentima“ pridodaju se raznovrsne zvečke, udaraljke i bubnjevi.

Što se Orffovog instrumentarija tiče, mogu se podijeliti u četiri skupine, a to su:

1. Udaraljke s neodređenom visinom tona kao što su zvečke, štapići, cimbali, činele, triangleri, kastanjete, drveni i kožni bubnjevi, tamburin, praporci itd.
2. Udaraljke s određenom visinom tona u koje ubrajamo timpane, zvončice, metalofone, čaše i ksilofone.
3. Puhački instrumenti koji se sastoje od blok-flaute, flaute od bambusa, frule i rogova.
4. Žičani instrumenti kao što su gambi, psaltiri, lutnje i gitare.

Prema Rojku (1996), cijeli se Orff-Schulwerk pojavio bez metodičkih objašnjenja te su time mnogi učitelji pogrešno shvatili Orffa i preuzeli isključivo instrumente, čime se Orff-Schulwerk kao sustav nije učvrstio nigdje kao model obuhvatnog učenja glazbe.

Domonji (1986) navodi kako je Carl Orff njemački skladatelj koji je ujedno i izumitelj niza udaraljki namijenjenih djeci predškolskog uzrasta i općeobrazovne škole. Orffov instrumentarij koristi se isključivo kao ritamska podloga brojalice, pjesama i igara. Učenik može imitirati i opisivati razne ritamske pojave koje ga okružuju i koje doživljava upravo na Orffovim instrumentima. Prije usvajanja korištenja svakog instrumenta, učenike treba naučiti koristiti prirodne instrumente, odnosno ruke i to pljeskanjem dlan o dlan na nekoliko načina. Tri osnovna načina su pljeskanje dobe u taktu kao osnovnih ritamskih jedinica, pljeskanje i naglašavanje lake i teške dobe te pljeskanje ritma. Učitelj prvo sam demonstrira ritam, zatim učenici ponavljaju za njim odnosno imitiraju ga. Nakon što učenici usvoje ritam pljeskanjem, postepeno se uvode udaraljke koje je neophodno pažljivo odabrati jer su to učenički prvi doticaji s takvom vrstom instrumenta. Među prvim instrumentima najbolje je odabrati zvečke, štapiće i doboš. Nakon toga slijede ostali instrumenti kao što su činele, triangler, zvončici,

zvona, metalofon itd. Važno je napomenuti kako se instrumenti s određenom visinom tona uvode tek nakon što djeca usvoje i savladaju sviranje na instrumentima neodređene visine tona. Kada dijete dobije instrument u ruke, potrebno mu je pokazati način na koji se ono svira i kako se izvodi (Domonji, 1986).

Sviranje se kao nastavno područje u našem nastavnom programu prvi puta pojavilo 1958. Smisao je bio da glazbena nastava učenika treba na neki način osposobiti za muziciranje na instrumentu, te je sljedeće godine, 1959. sviranje ušlo u *Osnove nastavnog plana i programa* i iste godine i bilo usvojeno u nastavni program. Svakako da je osim Orffovog instrumentarija preporučeno da se uvedu i drugi, narodni instrumenti, ali samo ako je sam učitelj dovoljno sposoban i kompetentan korištenje istog. U nastavnom programu iz 1965. godine, spominje se da instrumenti unose radost i veselje u život razreda, djece te doprinose lakšem i jednostavnijem shvaćanju glazbe kao takve (Rojko, 1996). Instrumenti svakako u djeci stvaraju osjećaj za muziciranje te bude emociju u njima samima, pa čak i kod one djece koja možda imaju manje razvijene sposobnosti za lijepo pjevanje, čime će sviranje, odnosno neka druga aktivnost u nastavi Glazbene kulture, djeci pružiti osjećaj sigurnosti i spriječiti stvaranje osjećaja manje vrijednosti od kolektiva (Rojko, 1996).

Rojko (1996) napominje kako je Orff upozoravao da se u aktivnosti sviranja teži upotrebi *pravih instrumenata*, a ne različitih, raznovrsnih glazbenih igračaka za koje se ispostavlja da su štetne. Osim toga, ističe problem ideje da djeca sama izrađuju instrumente. „Tu se, naravno, može raditi samo o vrlo jednostavnim, primitivnim glazbalima. I u tom ćemo se pitanju složiti s Grgoševićem koji kaže da se praksa izrade „instrumenata“ od konjskih potkova, čavala, kutija ispunjenih kamenčićima i sl. ne može obraniti nikakvim glazbenim argumentima“ (Grgošević, 1966 prema Rojko, 1996: 69).

2.3. GLAZBENE IGRE

Na razvoj glazbenih sposobnosti mlađeg uzrasta, veliku ulogu imaju glazbene igre. Igra je potreba svakog djeteta, bez obzira koja je njezina namjera ili svrha. Za izvođenje bilo koje igre potrebni su suigrači te svaka od igara ima svoja pravila. Domonji (1986) navodi kako glazbenim igrama kod djece razvijamo sposobnosti doživljaja, osjećanja lijepog u glazbi, sposobnosti oplemenjivanja pokreta i sposobnost da djeca pokretima izražavaju glazbu. Glazbene igre razvijaju i dječje intelektualne sposobnosti i doprinose estetskom obrazovanju kao i razvoju kritičkog mišljenja. Među glazbenim igrama treba razlikovati igre

kao one koje se izvode po određenim pravilima, slobodne dječje igre u kojima su učenici lišeni pravila te sama stvaraju pokrete i pjesmu i one igre u kojima učenici na licu mjesta, spontano imitiraju zvukom i pokretima razne pojave ili npr. životinje. Igre se mogu provoditi u tri oblika metodičkog rada, a to su frontalni, individualni i grupni oblik. Najčešće je oblik rada grupni, dok je individualni oblik rada poželjan za onu djecu koja su po naravi sramežljiva i nesigurna (Domonji, 1986).

U procesu odgoja i obrazovanja djece, igre imaju značajnu ulogu, prvenstveno time što djeca igrom izražavaju svoje osjećaje i potrebe. Igom grade samopouzdanje, razvijaju kreativnost, svoje sposobnosti i mogućnosti, djeca zapažaju, uočavaju i razvijaju dugoročno pamćenje. Kroz igre također stječu povjerenje u okolinu te se susreću s konotacijom zajedništva i odrastaju u pozitivnom, zdravom okruženju koje bitno utječe na njihov kognitivni razvoj. Djeca igrom stječu bolju koncentraciju te se fokusiraju na ono što u datom trenutku čine, što je izuzetno važno radi učenja koje im ne bi trebalo biti previše zamorno jer glazbenom igrom i učenjem činimo poveznicu ugodnog s korisnim. Sam razvoj glazbenih sposobnosti potrebno je postepeno graditi. Na početku dječjeg susreta s glazbenim igrama, konkretno glazbenim igrama s pjesmom, učenicima treba biti jednostavan. Pjesmice bi trebale biti sa što manje teksta i manjeg opsega te bi bilo prigodno kada bi se birale nekakve pjesmice koje su učenicima poznate. Pjesmice opširnijeg sadržaja odnosno teksta i većeg opsega primjenjujemo onda kada kod učenika želimo razviti pamćenje, ali i razvoj njihovih pjevačkih sposobnosti (Milinović, 2015).

Glazbene igre imaju niz pozitivnih čimbenika kojima značajno doprinose nastavi Glazbene kulture te pospješuju boljitak učenika za napredovanje u istom. Razvoj glazbenih sposobnosti učenika jedan je od vodećih i važnijih pozitivnih ishoda. Središnja i obvezatna aktivnost nastave Glazbene kulture otvorenoga modela je upravo slušanje glazbe koje se i ostvaruje na način provođenja glazbenih igara uz slušanje glazbe. Glazbene igre bi svakako trebale biti prilagođene dobi učenika i njihovim intelektualnim sposobnostima kako bi njihova svrha bila korisna i ostvarena. Duran (1995 prema Šulentić Begić, 2016) navodi tri kategorije igara, a to su funkcionalne igre, stvaralačke igre i igre s pravilima. Funkcionalne igre označavaju razvijenije funkcije djeteta perceptivnom, osjetilnom i motoričkom razvoju. Stvaralačke igre su igre dramatizacije, konstruktivne igre i igre uloga, dok u igre pravila ubrajamo narodne igre koje se prenose s koljena na koljeno, pokretne i didaktičke igre.

Postoje tri vrste glazbenih igara koje s učenicima možemo izvoditi u nastavi Glazbene kulture, a to su glazbene igre uz slušanje glazbe, glazbene igre s pjevanjem i glazbene igre s

ritmovima odnosno melodijama (Šulentić Begić 2016). Prema Domonji (1986), vrste glazbenih igara su:

1. Igre s pjevanjem
2. Igre uz instrumentalnu glazbu
3. Plesovi i tradicijska kola
4. Glazbene dramatizacije
5. Igre u kojima učenici stječu znanja iz teorije glazbe
6. Stvaralačke igre.

Da bi se ove igre mogle iz zamisli provesti u djelo, potrebno je osim učiteljske stručne kompetencije i sposobnosti, posjedovati i veću količinu odnosno zbirku instrumenata, ploča ili audio/video zapisa (Domonji, 1986).

Igre s pjevanjem su još uvijek najčešća vrsta igara u nastavi Glazbene kulture. Osim pokreta u ovoj igri, igra s pjevanjem zahtjeva od učenika i pravilno ritmičko, metričko, melodijsko, dinamičko i intonativno izvođenje pjesme. Za učenike na neki način sve te predispozicije i uvjeti za takvu vrstu igre stvaraju opterećenje, osobito ako je pjesma nešto duža ili kompleksnija te iziskuje puno veći trud koji je potrebno uložiti od možda prethodnih, jednostavnijih pjesama. Pri usvajanju ovakve vrste igre, treba poštivati nekoliko pravila. Prvenstveno, memoriranjem se savladava melodija s tekstom. Način rada je isti kao učenje pjesme po sluhu. Kada djeca usvoje tekst i melodiju jednako dobro, učitelj sam demonstrira i objašnjava igru u cjelini, s naznakom da ga svi učenici u razredu dobro vide, zbog toga je najbolje da se učenici ustanu i u učionici stanu u krug. Poslije učiteljeve demonstracije, uključuju se učenici. Moguće je prvo započeti s manjom grupom učenika, a zatim proširiti odnosno uključiti cijeli razred. Tijekom igre, potrebno je cijelo vrijeme paziti na intonaciju. Djeca prilikom takve vrste igre obavljaju više funkcija, pri samom izvođenju određenog pokreta oni se umaraju i time dolazi do otežanog disanja, kraćeg daha koji rezultira otežanim pjevanjem i nestabilnošću intonacije. Iz tog razloga je dobro kombinirati grupe, dakle da jedna grupa pjeva dok druga izvodi određene pokrete i obrnuto. Time postizemo protočnost i kontinuiranost igre. Važno je napomenuti kako prvo usvajanje igre neće biti toliko uspješno, tj. u potpunosti pravilno jer se učenici upoznaju s nečim novim te se moraju istovremeno fokusirati na više stvari. Upravo zato i ne treba inzistirati na točnosti i preciznosti, dovoljno je ako smo na samom početku uspjeli probuditi interes i želju za igranjem glazbene igre. Prvi

susret nije s nekom od glazbenih igara s pokretom nije i zadnji susret s istom. Igru treba uvijek pomalo nadopunjavati, ispravljati i utvrđivati izvodeći je uglavnom u uvodnom i završnom dijelu sata, ili kao rezervu aktivnost ako ostane vremena. Usvojene glazbene igre treba ponavljati tijekom godine, na bilo kakvom izletu, u školskom dvorištu, školskoj dvorani, neovisno o lokaciji, naravno ako je igra izvediva na takav način. Tim postupkom učenicima ukazujemo na samu vrijednost glazbene igre i na ozbiljnost pri izboru igre, pripremi iste i radu s učenicima (Domonji, 1986).

Prema Blašković i Đaić (2018) igre s pjevanjem su kombinacija same igre i pjesme koje se izvode kroz pokret te imaju svoja pravila kako ih izvoditi. Igre s pjevanjem sadrže melodiju pomoću koje učenici razvijaju osjećaj za intonaciju, tonalitet, metriku i glazbeni puls. Igre s pjevanjem odvijaju se najčešće tako što djeca formiraju krug odnosno kolo, za koje možemo reći da je prvotni oblik izvođenja glazbene igre s pjevanjem u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Iste autorice navode kako bi se igre s pjevanjem trebale što češće prakticirati kao aktivnost u nastavi Glazbene kulture jer će time učitelji zadovoljiti dječje potrebe za igrom i radošću, ali će se isto tako, igrajući glazbene igre s pjevanjem, pogodovati razvoju njihovim glazbenim sposobnostima (Blašković i Đaić, 2018).

Igre uz instrumentalnu glazbu ne sadrže pjevanje, ali se pokreti prisutni u ovoj vrsti igre izvode uz pratnju jednog ili više instrumenata. Glazba može biti u izvođenju učitelja, učenika ili grupe učenika, kao i uz pomoć auditivnog zapisa. Prednost svakako treba dati živom izvođenju. Ovakav način rada iziskuje učiteljevo kvalitetno glazbeno obrazovanje i temeljitu pripremu koja se sastoji od izbora glazbe i samom vježbanju prije prenošenja istog u razred. Neophodno je da djeca prije usvajanja bilo kakvih pokreta dobro upoznaju i memoriraju glazbu, njezin ritmičko-melodijski tijek kao i tempo, dinamiku, pa čak i sam oblik. Nakon što ovladaju tim glazbenim sastavnicama, dodaju se pokreti (Domonji, 1986).

Igre u nastavi Glazbene kulture također se sastoje od plesova i tradicijskih kola. I ova grupa igara odvija se uz pjevanje ili instrumentalnu pratnju. Čimbenik koji najviše karakterizira ovakvu vrstu igara jest kontinuirano ponavljanje ritamske figure (Domonji, 1986).

Poznajemo igre putem kojih se usvajaju i stječu znanja iz teorije glazbe, koje također mogu pobuditi interes kod učenika. Izvodeći ovakvu vrstu igre, učenici upoznaju vrste zvukova, tonske osobine, glazbene instrumente, vrste tempa, dinamiku i glazbeni oblik. Igre ovakve vrste najčešće se izvode u uvodnom ili završnom dijelu sata te su pogodne i kao

rezerva aktivnost. Karakteristične su igre za razlikovanje tona po visini. Takvu vrstu igre treba započeti s dva tona različite tonske visine. Učenici mogu stati pored svojih stolica te na zvuk dubokog tona čučnu, a na zvuk visokog ustanu. Na početku takve igre, učitelj treba prvo sam demonstrirati igru. Nakon što djeca usvoje razlikovanje dva tona različite tonske visine, može se prijeći na tri tona, duboki, srednji i visoki, zatim na niz od šest tonova u rasponu od oktave ili decime. Prije svake vježbe, obavezno je učenicima reći koliko će se tonova pojaviti u nizu (Domonji, 1986).

Stvaralačke igre su one igre u kojima djeca sama stvaraju vlastite pokrete uz glazbu. Na početku ove vrste igre, izbor glazbe može biti u već poznatoj pjesmici od prethodnih nastavnih sati ili ranije slušanoj skladbi. Učenici se, kao pomoć, mogu služiti i pokretima iz već usvojenih igara. Kasnije se dodaje nova i nepoznata glazba, pogodna za ples te u tom trenutku dolazi do punog izražaja dječja sposobnost za stvaranjem pokreta i muzikalnošću (Domonji, 1986).

Prema Bačlija Sušić (2018), djeca svakodnevno stvaraju glazbu u samom činu igre i drugih aktivnosti koje obavljaju. Putem igre oni uče, razvijaju se i obogaćuju vlastita iskustva. Upravo iz tog razloga, stvaralačke igre djetetu doprinose u emocionalnom smislu jer se ono osjeća zadovoljno, sretno i angažirano, jer dijete u igri u potpunosti sudjeluje što je sasvim prirodno i očekivano. Ono dobiva na važnosti jer se tako i osjeća, zaokupirano i kreativno. Dijete tijekom igre mora stvarati i igrati se spontano i neopterećeno jer u protivnom svaka igra onda gubi prvotnu smisao, a to jest da igra mora biti spontana, zabavna i jednostavna. Dijete u igri stvara bez određenog cilja ili zadatka te je ishod takve glazbene igre osjećaj zadovoljstva, uživanja i predanosti onome što u tom stvaralačkom trenutku čini (Bačlija Sušić, 2018).

Postupak usvajanja igre izvodi se u središnjem dijelu nastavnog sata i svaki učitelj ima pravo u postupak usvajanja unijeti vlastite ideje i upotrijebiti kreativnost, ali pod uvjetom da cilj sata bude ostvaren na kvalitetan način. Osnovni postupci kojih se svaki učitelj treba pridržavati su dobro poznavanje glazbe prije usvajanja bilo kakvog pokreta. Potrebno je učenike upoznati vrlo dobro s pokretima igre te u istom trenutku inzistirati na pamćenju redoslijeda pokreta. Redoslijed pokreta može se demonstrirati od strane učitelja, objasniti kroz razgovor ili napisati na ploču. Nakon upoznavanja glazbe i pokreta, prelazi se na samo izvođenje igre. Prvo učitelj demonstrira igru u cjelini s manjom grupom djece, po potrebi, nakon čega se izmjenjuju izvođači igre i broj učenika koji sudjeluju. Učenike možemo podijeliti u dvije ili tri grupe, ovisno o broju, s različitim zadacima i zaduženjima tijekom igre (Domonji, 1986).

U općeobrazovnim ustanovama brojalice se kao glazbeno područje ne koriste dovoljno u nastavi Glazbene kulture. Brojalice možemo definirati kao ritamski govor ili ritamsko izgovaranje nekog teksta odnosno brojalice. Također, brojalica ima funkciju prebrojavanja recimo u dječjim igrama, pomoću koje se određuje tko će u igri imati koje zaduženje odnosno zadatak. Prva karakterizacija brojalice odnosi se više na glazbeni element, a to je ritam, dok se u drugoj karakterizaciji brojalice naglasak stavlja na odgojnu ulogu brojalice kao takve. Neke brojalice osim ritma posjeduju i melodiju, stoga možemo reći da su takve vrste brojalica bliske pjesmicama. Postoje brojalice koje se od početka do kraja izvode na jednom određenom tonu. Upravo kroz takve brojalice ostvarujemo sve zadatke glazbenog obrazovanja te ih dijelimo na obrazovne i odgojne. U obrazovne ubrajamo usvajanje elementarnih osnova iz poznavanja teorije glazbe, doživljaj različitog notnog trajanja i pauze, prepoznavanje i razlikovanje tonske visine, razvijanje sposobnosti za razlikovanje ritamskog teksta i tempa, kao i sposobnost intoniranja jednog tona određene visine od početka do kraja brojalice. Odgojni zadaci brojalice su pravilno izvođenje brojalice i sposobnost da se ne preskaču djeca koja sudjeluju u igri pri prebrojavanju. Funkcionalni zadaci brojalice su razvijanje pažnje i mašte i stvaranje kritičkog mišljenja (Domonji, 1986).

Brojalice se mogu usvojiti na nekoliko načina kao što je se može i izvoditi. Domonji (1986) navodi jednu od najpoznatijih brojalica, *Jedna vrana gakala i po polju skakala*. Prvi način usvajanja je ujedno i najčešći, a radi se o istovremenoj memorizaciji teksta i ritma. Brojalicu učenicima treba demonstrirati različitim kombinacijama od kojih je vrlo važna imitacija. Učitelj je prvi koji izvodi dio brojalice (brojalicu ćemo podijeliti po frazama, ovisno koliko ih ima) i to nekoliko puta, sam procjenjuje koliko je potrebno te cijelo vrijeme otkucava dobe tijekom demonstracije, a zatim isto to za učiteljem ponovne odnosno imitiraju djeca. Učenicima je potrebno tijekom cijelog usvajanja brojalice intenzivno podsjećati i potencirati na otkucavanje doba kako bi se postigla preciznost i jasnoća. Nakon što učitelj primijeti da su učenici usvojili prvu frazu, slijedi demonstracije druge po istom principu, ali na način da ponove prvu, usvojenu frazu, a zatim doda sljedeću. Na taj način djeca usvajaju novo s prethodno obrađenim. Kad učenici usvoje obje fraze (konkretno ove brojalice), zajednički se izvodi cijela brojalica uz otkucavanje doba. Drugi način usvajanja je nešto složenijeg tipa za učitelja, no možda jednostavnijeg za djecu i obrnuto, sve ovisi o gledištu kuta iz vlastite perspektive. Drugi način usvajanja je kombinacija prvog načina i ritamske slike kako bi djeca mogla vizualno povezati brojalicu s ritmom i tekstom. Ritamska slika može se sastojati od krugova u kojem se može naći tekst brojalice ili fotografija, u ovom

slučaju fotografija ptice. Fotografija ili tekst moraju biti u jednoj boji, taktna crta u drugoj, a teška i laka doba također u zasebnim bojama, kako bi učenicima što je više moguće pojednostavili usvajanje brojalice. Brojalica se može izvoditi na nekoliko specifičnih načina.

U prvom načinu i općenito na početku učenja brojalice, ne treba postaviti velika očekivanja i zahtjeve od učenika, nego je sasvim dovoljno zahtijevati isključivo pravilno ritamsko izgovaranje teksta uz kontinuirano otkucavanje doba. Drugi način uvjetuje da odredimo visinu tona na kojoj ćemo s učenicima izvoditi brojalicu. Najprirodniji su tonovi prve oktave, c^1 , e^1 , g^1 i a^1 . Time razvijamo sposobnost slušnog prepoznavanja i razlikovanja određenih tonova različite visine te radimo na intonaciji ponavljanjem istog tona tijekom brojalice. Kod trećeg načina potrebno je obratiti pažnju na tempo kojim se izvodi brojalica, što zapravo ovisi o karakteru iste. Na samom početku usvajanja, tempo treba biti sporiji kako bi se što kvalitetnije obuhvatili svi segmenti izvođenja, a zatim, kada se to usvoji dodajemo pravi tempo. Četvrti način odnosi se na naglašavanje doba, konkretno na početnu dobu u taktu, precizniji ritam, te prepoznavanje i pravilno izvođenje teške i lake dobe. Kod petog načina naglašavanje doba možemo izvršiti i određenim pokretima tijela kao što su ruke i noge, koji trebaju biti usklađeni s ritmom i tekstom, a sličnosti kao glazbena igra. U zadnjem, šestom načinu izvođenja brojalica, govorimo o mogućnosti kombinacije male glazbene izvedbe brojalice s dva ili tri tona različite visine. Ako izvodimo brojalicu na taj način, učenike ćemo podijeliti u dvije/tri grupe, ovisno o tekstu, ritmu i općenito brojalici, a svaka će grupa imati svoju ulogu odnosno zadatak. Ako brojalicu obrađujemo na ovaj način, postupno, s puno truda i pažnje, pozitivan ishod usvajanja nastavnog sadržaja bit će neizostavan. Za brojalicu je ritam najvažniji, jer je on temelj svih glazbenih oblika rada i jedan od bitnijih glazbeno-izražajnih elemenata izvođenja glazbe i glazbenih igara (Domonji, 1986).

Šulentić Begić (2013) napominje kako je za uspješno izvođenje i organiziranje glazbenih igara od strane učitelja razredne nastave potrebno ostvariti neke od preduvjeta, konkretno učitelji moraju posjedovati glazbeni sluh. Kako bi se igre s pjevanjem i igre s ritmovima/melodijama uspješno izvodile, potrebno je da učitelj zna lijepo pjevati, tj. ima točnu intonaciju, razvijen osjećaj za metar i ritam, ima razvijenu glazbenu memoriju, sposobnost kretanja uz glazbu te osjećaj za skupno muziciranje. Za glazbenu igru uz slušanje glazbe, nužno je da učitelj bude u mogućnosti prepoznati promjene tempa, ima razvijen osjećaj za ritam, kao i sposobnost kretanja uz glazbu i pamćenje glazbenih cjelina, te sposobnost prepoznavanja melodije i osjećaj za skupno muziciranje. Stoga je potrebno dobro

upoznati glazbene igre kao takve i metodičke postupke usvajanja glazbenih igara (Šulentić Begić, 2013).

Glazbene igre treba planirati i provoditi ne samo striktno u učionici Glazbene kulture nego i u školskom dvorištu, na izletu, ekskurziji i bilo čemu sličnom tome. Igrom utječemo na dobro raspoloženje učenika, gdje ćemo promjenu najviše uočiti kod stidljive i povučene djece. Pri izvođenju igara ne smije se praviti razlika između dječaka i djevojčica. Sva djeca moraju biti jednako angažirana i ravnopravna (Domonji, 1986).

2.4. GLAZBENO STVARALAŠTVO

Glazbeno stvaralaštvo usko je povezano s dječjim emocijama i raspoloženjima. Djeca uglavnom mogu stvarati u situacijama kad su sretni, radosni i raspoloženi (Domonji, 1986). Stoga, svakako treba težiti ugodnoj i veseloj atmosferi tijekom stvaralaštva na nastavnom satu. U ovom se obliku rada najviše ističu nadarena djeca. Nedovoljno razvijena muzikalnost pojedine djece najčešće je uzrokovana nedostatkom glazbe u najranijem razdoblju života, obzirom na to da se kod djece stvaralaštvo javlja vrlo rano, a vremenom se ono razvija i izoštrava. Upravo iz tog razloga ga treba planski i organizirano njegovati i razvijati u općeobrazovnoj školi. Ako želimo stvaralaštvo prenijeti na učenike u kontekstu vesele igre s glazbom, onda kod učenika moramo probuditi interes, uživanje i aktivnost za istim. Postavljeni zadatak mora dostići svoj cilj, ne možemo raditi površno ili djelomično i zadovoljiti se time. Cilj stvaralaštva kao aktivnosti u nastavi Glazbene kulture jest nastajanje novog ritma, melodije i pokreta čiji je autor upravo sam učenik (Domonji, 1986).

Prema Bačlija Sušić (2018), kreativnost u suvremenom svijetu svakako postaje jedna od osobitih značajki za uspjeh svakog pojedinca, što je usko vezano za improvizaciju koja je jedan od osnovnih i najvažnijih oblika dječjeg glazbenog stvaralaštva. Glazba je svakodnevno prisutna u životima djece te ona kao sastavnica značajno doprinosi djetetovom razvoju. Glazbene aktivnosti trebaju biti integrirane odnosno sveprisutne u djetetove svakodnevne aktivnosti i igru, jer je doživljaj glazbe u samom činu sudjelovanja u glazbenim aktivnostima temelj djetetova spontanog stvaralačkog izraza, interpretacije i muzikalnosti. Bačlija Sušić (2016) navodi kako je improvizacija vrsta stvaralačkog čina koja se razlikuje od pismenog načina oblikovanja kao kod skladanja te je slična nepripremljenom odnosno improviziranom

izrazu ideja u govoru. S jedne strane ona predstavlja sredstvo doživljaja i spoznaju glazbe, ali je koristimo i u konotaciji kao jezika izražavanja i komunikacije.

Rojko (1996) navodi stvaralaštvo kao invenciju stvaranja nečeg novog: novog proizvoda, nove teorije ili novog umjetničkog djela. I sam Orff naglašava kako se improvizirati ne može na instrumentu na kojem se ne zna svirati, kao i da učeničkim izumima „instrumenata“ ne treba pripisati epitet originalnosti. Rojko (1996) upozorava kako je Orff objasnio stvaralaštvo kao proces koji se zapravo uvijek provodi prema određenom melodijskom, ritamskom ili nekom drugom modelu, jer bi se u suprotnom potpuna, slobodna improvizacija lako pretvorila u kaos odnosno nered.

Glazbeno-stvaralačke aktivnosti koje potiču djetetov kreativni i estetski potencijal, često se zapostavljaju radi nedovoljno stečenih kompetencija i interesa učitelja odnosno odgojitelja (Bačlija Sušić, 2018). Šulentić Begić (2013) o vu problematiku objašnjava na način da učiteljski studij upisuju studenti različitih glazbenih sposobnosti te se nastava glazbe odvija u velikim skupinama i ograničenog je trajanja. Time se ne pridonosi dovoljno pažnje glazbenim kolegijima i učenju glazbe koje je specifično što je zapravo jedan od čimbenika i uzroka nedovoljne stručnosti učitelja razredne nastave za nastavu Glazbene kulture. Šulentić Begić (2013) tvrdi kako za uspješno izvođenje glazbenih aktivnosti student učiteljskog studija treba posjedovati minimalne glazbene sposobnosti, odnosno muzikalnost, kao što je memoriziranje melodije i ritma te interpretacije i točno izvođenje istog. Šulentić Begić (2012a) navodi kako je muzikalnost urođena sposobnost čovjeka koja se očituje već u prvim godinama života, a ogleda se u shvaćanju, doživljavanju, stvaranju i izvođenju glazbe kao takve. Navedeno, na žalost, zbog već navedenih razloga, ne posjeduju svi studenti, tj. budući učitelji razredne nastave. Stoga je upitno je li moguće ostvariti glazbeno stvaralaštvo u redovnoj nastavi glazbe u nižim razredima osnovne općeobrazovne škole, no i u višim razredima iako je stvaralaštvo vođeno od strane predmetnog učitelja glazbe.

U jednom od ispitivanja (Rojko, 1996) pokazalo se da je učenicima stvaralaštvo kao aktivnost u nastavi Glazbene kulture na posljednjem mjestu, objašnjeno kao najteže, pa čak možemo reći da je prisutan animozitet prema toj aktivnosti jer se učenici osjećaju opterećeno „stvaranjem“. Tu nastaje problematika ove aktivnosti, jer je glazbeni pedagozi predstavljaju kao jednu od dražih i poželjnijih koju učenici vole kao takvu te je vole izvršavati, dok učenici misle drugačije. Iz ovog ne zaključujemo kako je glazbeno stvaralaštvo zaista omražena ili nepoželjna aktivnost od strane učenika, nego jednostavno nije toliko superiorna kako je se predstavlja (Rojko, 1996). „Umjesto ograničavanja na glazbenostvaralačke, a osobito

neglazbeno-stvaralačke aktivnosti kojima nije moguće odrediti smisao, umjesto ishitrenih oblika stvaralaštva i „stvaralaštva“ umjesto deklarativnih fraza o zadacima i smislu, umjesto stvaralaštva pretvorenog u posebno nastavno područje, treba se zalagati da stvaralaštvo postane nastavno načelo. Kreativnom ćemo smatrati onu nastavu koja je – jednostavno rečeno – dobra nastava. Što je to dobra nastava, nije teško ustanoviti (Rojko, 1996: 113).

2.5. PLES/POKRET UZ GLAZBU

U okviru *Orff-Schulwerk* Orff je još dvadesetih godina 20. stoljeća razvio ideju o elementarnoj glazbi u okviru koje je podrazumijevao glazbu povezanu s pokretom, plesom i govorom. Polazište elementarnog muziciranja za Orffa je tjelesni pokret u svim mogućim varijantama (Rojko, 1996). U biti, elementarna glazba temelji se na *senzomotoričkom slušanju* pri kojem naše tijelo reagira različitim, više ili manje vidljivim pokretima (Rojko, 1996). Osjećaj i potreba za pokretom javlja se već u prvim mjesecima života. Djecu uspavljujemo i umirujemo raznim kretnjama, melodijama i ritmom. Dječji pokreti usklađeni su s tempom i ritmom glazbe uz koju ih izvode što ih čini jednostavnima (Domonji, 1986).

Pokret se manifestira na činjenici da ih djeca rado stvaraju iz pjevanje dječjih pjesama ili pratnju instrumentalne glazbe. Pri izboru instrumentalne glazbe važno je odabrati onu koja će djecu poticati na kreiranje raznih pokreta. Možemo se osloniti na izbor tradicijskih plesova, umjetničkog ili društvenog plesa. Kad učenici upoznaju glazbu, oni se ustaju sa svojih stolica i sami započinju ples u kojem je svatko od njih autor svojih pokreta izmišljenih na licu mjesta, onako kako su se u tom trenutku osjećali. Svaki početak je težak, pa tako i u ostvarivanju pokreta. Na početku će djeca biti sramežljiva i nesigurna i tada ih učitelj bodri i potiče na slobodu u njihovim pokretima (Domonji, 1986). Šumanović, Filipović i Sentkiralji (2005) navode da ples svakako ima vrlo važnu ulogu u odgoju i motoričkom razvoju djeteta, kao i u razvoju estetske kulture pokreta u svim oblicima koje ona obuhvaća.

Ples kod djece potiče raznovrsne čimbenike kao što je pravilno držanje tijela odnosno stav pri plesu, razvoju pravilnog oblika i građi tijela odnosno procesu oblikovanja tijekom radnje plesa. Uzočni čimbenici su i razvijanje motoričkih sposobnosti kao što je koordinacija, snaga i izdržljivost, brzina, gipkost, preciznost i ravnoteža. Cilj plesa jest poticanje i stvaranje estetske kulture pokreta kod djece, povezivanjem pokreta odnosno gibanja tijela s elementima

glazbenog izražavanja, a time se djecu uvodi i upoznaje s različitim formama plesa. Sam ples kao aktivnost u školi, najčešće u predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura, svakako je poželjan u kombinaciji s predmetom Glazbene kulture jer zahtjeva od djece savladavanje osnovnih ritmova te primjenu istog u pokretu (Šumanović, Filipović i Sentkiralji, 2005).

Šumanović, Filipović i Sentkiralji (2005) navode kako su obrazovni ciljevi plesa razvoj estetske kulture pokreta u svim njenim dijelovima kao što je:

- držanje tijela, orijentacija u prostoru, izražajnost odnosno emocionalnost u pokretu
- glazbena izražajnost kao što je takt, ritam, tempo, dinamika i melodija
- stvaranje osjećaja odnosa tona i pokreta
- slobodna kreativnost pokreta i glazbe

Plesove po vrsti možemo podijeliti na narodne (tradicijske) i standardne. Tradicijski plesovi su oni koji su prvi nastali, koji se prenose s koljena na koljeno i njeguju te čuvaju svoju vrijednost među mnogim generacijama. U našoj se zemlji tradicijski plesovi plešu po tzv. plesnim zonama kao što je panonska, alpska, dinarska i jadranska plesna zona. Ne treba zahtijevati plesove s kompleksnim koracima i ritmom, stoga su tradicijski plesovi jednostavnijeg koraka, melodije i ritma pogodni za usvajanje među djecom u osnovnoj školi. Društveni su se plesovi pak razvili iz tradicijskih plesova diljem Europe i Amerike, a osmislili su ih europski i crnački narodi te iste dijelimo na standardne društvene plesove, latinoameričke društvene plesove i sjevernoameričke plesove i moderne plesove. Osnovno je obilježje svih plesova da su oni potekli iz naroda (Šumanović, Filipović i Sentkiralji, 2005). U plesove ubrajamo i dječje plesove, tj. jednostavne forme narodnih i društvenih plesova (Šumanović, Filipović i Sentkiralji, 2005). Plesove prema Domonji (1986) možemo podijeliti u tri grupe, a to su tradicijski, društveni i umjetnički. Poželjno bi bilo da djeca u općeobrazovnoj školi upoznaju bar nekoliko tradicijskih plesova i kola iz cijele Hrvatske. Na taj se način učenici upoznaju s osnovnim karakteristikama hrvatskog folklora i tradicijske kulture i baštine naše zemlje. Tijekom izvođenja tradicijskih plesova i kola moguće je uočiti neke učenike koji se posebno ističu među razredom te im možemo sugerirati upis u folklorni ansambl ili recimo u baletnu školu.

Učenici usvojene plesne pokrete mogu izvoditi individualno, u parovima ili grupama, te uz pjesmu, ritamsku pratnju koja može nastupiti korištenjem udaraljki, instrumenata ili jednostavno pljeskanjem ostatka razreda. Potrebno je prije samog čina usvajanja bilo kakvog

pokreta ili koraka, djeci prenijeti ono što ples kao takav donosi čovjeku na mentalnoj razini. Ples omogućuje čovjeku opuštanje, mir, razvoj samopouzdanja koje će koristiti u svakodnevnom životu, kao i rušenje barijera koja čovjeka redovno koče te se ono osjeća manje vrijedno (Šumanović, Filipović i Sentkiralji, 2005).

3. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE U NASTAVNOM PROGRAMU GLAZBENE KULTURE IZ 2006. GODINE

Prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* iz 2006. koji je na snazi do školske godine 2020./21. nastavu Glazbene kulture prožimaju dva temeljna načela, a to su psihološko i kulturno-estetsko. Psihološko načelo odnosi se na činjenicu da učenici generalno vole glazbu te se istom žele aktivno i baviti, kao što je pjevanje odnosno sviranje, dok kulturno-estetsko polazi od toga da nastava glazbe učenika osposobljava i priprema za život kako bi stekao kompetencije nužne za procjenjivanje kvalitetne glazbe.

U nižim razredima osnovne škole glazba pridonosi stvaranju pozitivnih emocija te osjećaju pripadnosti i zajedništva. Glazba odnosno nastava Glazbene kulture ne bi trebala učenicima predstavljati nešto kompleksno. Djeca u razrednoj nastavi trebaju pjevati, slušati glazbene primjere i igrati se, raditi sve ono što je sukladno njihovim godinama i trenutnim mogućnostima. Igrom i zajedništvom stvara se kultura nenasilja među školskom djecom, stvaraju se pozitivni međuljudski odnosi i istovremeno se uči o toleranciji i međusobnom poštivanju.

U središte pozornosti nastave Glazbene kulture stavlja se učenikova glazbena aktivnost. U samom trenutku pjevanja, sviranja i slušanja doživljava se i uči glazba, razvija se učenikova emocionalnost te se izoštrava umjetnički senzibilitet. Pored bilo koje glazbene aktivnosti, učitelj mora voditi računa o glazbenim sposobnostima i mogućnostima učenika. Upravo zbog različitih učeničkih sposobnosti, nastavna područja izvođenja glazbe kao što su sviranje ili pjevanje, se ne ocjenjuju, tj. ne s visokim kriterijima. Ocjenjivati se mogu razine obrazovnih postignuća kod nastavnih tema vezano uz upoznavanje glazbe i uočavanja glazbenih sastavnica kao što su glazbala, pjevački glasovi, glazbeno-stilska razdoblja, glazbeni oblici i vrste i sl.

S obzirom da je program nastave Glazbene kulture otvoren, zaključujemo kako isti daje slobodu učitelju tako da uz obvezatne sadržaje, učitelj sam odabire i oblikuje dio nastave tako što uvažava želje i mogućnosti učenika te po tom principu kreira dio nastave. U obvezni dio nastavnog sadržaja ubrajamo slušanje i upoznavanje svih pojava oblika glazbe; od umjetničke glazbe, tradicijske, jazza i ostalih popularnih žanrova svih vrsta.

Učitelj sam odabire izbor načina aktivnog muziciranja, tj. aktivnosti izvođenja glazbe, koje određuje prema realnoj ostvarivosti i glazbenim mogućnostima učenika. Popis pjesama

također treba gledati na način da se radi isključivo o preporuci. Nastavu Glazbene kulture nužno je održavati svaki tjedan, blok-satovi ne odgovaraju prirodi predmeta.

Glazbena nastava u osnovnoj školi osim redovne uključuje i izbornu nastavu te izvannastavne aktivnosti kao što je zbor, instrumentalne i/ili vokalne skupine, folklor, ples, glazbena slušaonica i razni glazbeni projekti. U nastavu izvan učionice ubrajamo posjete raznim glazbenim priredbama.

Cilj nastave Glazbene kulture u općeobrazovnoj školi je upoznati učenike s glazbom, uvesti ih u Glazbenu kulturu, upoznati ih s osnovnim elementima glazbenog jezika, razviti glazbene sposobnosti, potaknuti glazbenu kreativnost, razviti kritičko i estetsko mišljenje koje rezultira mogućnošću procjenjivanja glazbe.

Možemo zaključiti, da se Glazbena kultura prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* iz 2006. godine temelji se na psihološkom i kulturno-estetskom načelu. Slušanje i upoznavanje glazbe središnja je aktivnost u nastavi Glazbene kulture, dok se ostale izvođačke glazbene aktivnosti daju na izbor učitelju koji odlučuje o vremenu koje će utrošiti na njih.

4. AKTIVNOSTI IZVOĐENJA GLAZBE U KURIKULUMU GLAZBENE KULTURE IZ 2019. GODINE

Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019) stupio je na snagu u siječnju 2019. i postepeno će se uvoditi sve do školske godine 2021./22., tj. te godine bit će aktualan za sve razrede osnovne škole i gimnazije.

Kurikulum naglašava kako je glazba važna sastavnica svih kultura svijeta te je uz ostale umjetnosti ključna za kvalitetan, ujednačen i cjeloviti razvoj svakog pojedinca. U obrazovnom sustavu Republike Hrvatske, učenje glazbe shvaćeno je kao neizostavan čimbenik u oblikovanju i glazbenih i općih kompetencija učenika. Glazbena kultura ostvaruje temeljne odgojno-obrazovne vrijednosti, a potrebno je naglasiti i ostvarivanje općih ciljeva odgoja i obrazovanja. Nastava glazbe prema Kurikulumu treba poticati estetski razvoj i kreativnost učenika, razvija učenikove glazbene sposobnosti i interese te razvija učenikovu svijest o upoznavanju i očuvanju povijesno-kulturne baštine. Naglasak predmeta Glazbene kulture stavljen na susret učenika s glazbom, dok verbalni sadržaji proizlaze iz same glazbe odnosno njenog slušanja. Kako i glazba sama za sebe tako njeno učenje ima višestruku društvenu ulogu, a to je prema Kurikulumu povezivanje škole i lokalne zajednice u promicanju Glazbene kulture i umjetnosti izlaskom iz okvira škole i integracijom u širu društvenu zajednicu i kulturu. Za vrijeme svog obrazovanja, učenici će moći sudjelovati u glazbenome životu svoje sredine tako da svojim djelovanjem doprinesu očuvanju, prenošenju, obnavljanju i širenju kulturnog nasljeđa.

Kurikulum predmeta Glazbena kultura, uz načela učenja i poučavanja navedenih u *Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2010)*, temelji se na četiri načela:

1. Psihološko načelo, gdje se učenjem i poučavanjem glazbe ostvaruje učenička potreba za kreativnim izrazom. Sudjelujući u glazbenim aktivnostima, učenici emotivno reagiraju na glazbu te na taj način stvaraju i/ili učvršćuju svoj odnos s glazbom.
2. Kulturno-estetsko načelo, pomoću kojeg se izravnim ili neizravnim susretom s glazbenim ostvarenjima, razvija učenički glazbeni ukus, stječu kriteriji za vrednovanje glazbe kao i sposobnost izražavanja kritičkog mišljenja.
3. Načelo sinkroničnosti koncipiran je na način da je u središtu interesa upravo glazba koja se promatra sa svih gledišta, a ne isključivo iz povijesnog aspekta.

4. Načelo interkulturalnosti manifestira se na upoznavanju glazbe vlastite kulture kao i glazbi svijeta gdje učenici razvijaju svijest o različitim ali jednako vrijednim pojedincima, narodima, kulturama, religijama i običajima.

Organizacija predmeta Glazbene kulture je otvorena, integrativna i interdisciplinarna. Kurikulum objašnjava otvorenu organizaciju kao učenje i poučavanje koje je prilagođeno interesima i sposobnostima učenika te općenito sklonostima učitelja, a podrazumijeva slobodu u odabiru i oblikovanju nastavnih sadržaja, primjeni različitih strategija i metoda učenja i poučavanja, kao i različite pristupe vrednovanju. Integrativna organizacija, prema Kurikulumu označava domene odnosno koncepte i odgojno-obrazovne ishode predmeta koji su međusobno povezani te se nadopunjuju, dok interdisciplinarnu organizaciju karakterizira čvrstu povezanost s ostalim umjetničkim područjima te su zapravo moguće i poželjne brojne korelacije s ostalim predmetima, područjima i temama.

Ciljevi odgojno-obrazovnog učenja i poučavanja predmeta Glazbene kulture su:

- Omogućavanje društveno-emocionalnog razvoja svih učenika, uključujući i darovite i učenike s teškoćama
- Poticanje razvoja glazbenih sposobnosti svih učenika u skladu s mogućnostima i sposobnostima svakog pojedinca
- Poticanje učenika na aktivno bavljenje glazbom i sudjelovanjem u kulturnom životu zajednice
- Upoznavanje učenika s glazbenom umjetnošću putem kvalitetnih ostvarenja glazbe različitih podrijetla, stilova i vrsta
- Poticanje razvijanja glazbenog ukusa i kritičkog mišljenja, kao i poticanje razumijevanja interdisciplinarnih karakteristika i mogućnosti glazbe
- Osveščivanje vrijednosti regionalne, nacionalne i europske kulturne baštine
- Razvijanje kulturnog razumijevanja i interkulturalne kompetencije putem izgrađivanja odnosa prema vlastitoj i drugoj glazbenoj kulturi uz pomoć otvorenog pristupa.

Iz Kurikuluma je vidljivo kao je predloženi odnos zastupljenosti domena podložan promjenama, stoga učitelj može tijekom nastavne godine nekoj od domena dati veću ili manju važnost, ovisno naravno o učeničkoj zainteresiranosti u pojedinom razrednom odjelu i specifičnosti školskog kurikuluma pojedine škole.

U osnovnoj školi Glazbena kultura sastoji se od tri ciklusa u kojem su različito zastupljene domene te je Kurikulumom vidljivo kako prvi i drugi razred osnovne škole svrstavamo u I. ciklus u kojem su, kao i u svim ostalim ciklusima, zastupljene domene:

A: Slušanje i upoznavanje glazbe

B: Izražavanje glazbom i uz glazbu

C: Glazba u kontekstu

Najzastupljenije domene su A i B, odnosno slušanje i upoznavanje glazbe i izražavanje glazbom i uz glazbu kroz koje se ostvaruje domena C.

Treći, četvrti i peti razred osnovne škole svrstavamo u II. ciklus u kojem su domene zastupljene na način da su domena A i B i dalje izjednačene, a odgojno-obrazovni ishodi domene C ostvaruju se u okviru domena A i B. Odgojno-obrazovni ishodi domene A odnosno slušanja i upoznavanja glazbe, postaju kompleksniji s ciljem izoštravanja i poboljšanja slušnog iskustva učenika kao što je:

- upoznavanje glazbala/instrumentalnih skupina i pjevačkih glasova/vokalnih skupina
- upoznavanje osnovnih glazbenih oblika
- slušno prepoznavanje i analiza različitih glazbenih obilježja.

U okviru domene B učenici izvode glazbene aktivnosti koje će omogućiti potpuni doživljaj glazbe kao i daljnji razvoj glazbenih sposobnosti i kreativnosti. U okviru domene C, Glazba u kontekstu, učenici upoznaju hrvatsku tradicijsku glazbu u vlastitoj sredini odnosno lokalnoj zajednici i užem zavičajnom području čime ostvaruju primarni cilj postavljenom kurikulumom, a to je razvijanje učenikove svijesti o upoznavanju i očuvanju povijesno-kulturne baštine.

Šesti, sedmi i osmi razred pripadaju III. ciklusu u kojem su domene A i B također, kao i u prva dva ciklusa, izjednačene dok se odgojno-obrazovni ishodi domene C ostvaruju u okviru domena A i B.

Slušajući i upoznavajući glazbu, učenici će usvojiti obilježja:

- vokalne, instrumentalne i vokalno-instrumentalne glazbe i različitih izvođačkih sastava
- različitih vrsta glazbe kao što su klasična, tradicijska ili popularna

- glazbenih i glazbeno-scenskih vrsta
- glazbeno-stilskih razdoblja
- pojedinih pravaca glazbe 20. i 21. stoljeća te popularnih žanrova
- stapanja različitih vrsta glazbe (crossover).

U okviru domene C, Glazba u kontekstu, učenici će u trećem ciklusu proširiti znanja o tradicijskoj glazbi upoznavanjem:

- tradicijske glazbe svih regija Hrvatske, uključujući i glazbu manjinskih kultura
- europske tradicijske glazbe
- tradicijske glazbe udaljenijih područja/naroda/kultura (drugi kontinenti).

Učitelj može tijekom nastavne godine nekoj od domena dati veću ili manju važnost s obzirom na interese učenika određenog razrednog odjela i specifičnosti školskog kurikulumu.

Odgojno-obrazovni ishodi kurikulumu nastavnih predmeta Glazbena kultura određeni su tako da učenicima omogućuju kontinuirani razvoj kao i razvijanje te poboljšanje njihovih glazbenih kompetencija. Znanja, vještine i stavovi koja učenici usvoje u nastavi u određenom odgojno-obrazovnom ciklusu prožimaju sve ostale kroz više cikluse.

U nastavi se primjenjuje otvoren kurikulum koja treba biti organiziran u opuštenom ozračju. Praćenje i vrednovanje učenika sastavni je dio svakoga nastavnog sata. U aktivnom muziciranju učenika, tj. u pjevanju i sviranju, važniji je proces od krajnjeg rezultata, dok muzikološki sadržaji koji se ocjenjuju trebaju biti rezultat slušnog upoznavanja glazbe. U nastavi glazbe učitelj uzima u obzir i skrivene učinke nastave glazbe, tj. odnos prema predmetu, odnosno glazbi.

Aktivnosti izvođenja glazbe u kurikulumu iz 2019. godine potiču estetski razvoj i kreativnost učenika, razvijaju glazbene sposobnosti i interese. Naglasak nastave Glazbene kulture stavljen je na susret učenika s glazbom koje ima višestruku ulogu, a to je korelacija škole i lokalne zajednice u promicanju Glazbene kulture kao takve, ali i umjetnosti izvan škole. Kurikulum iz 2019. godine temelji se na četiri načela, a to su psihološko, kulturno-estetsko, načelo sinkroničnosti i načelo interkulturalnosti. Poželjne su brojne korelacije s ostalim predmetima, područjima i temama.

U odnosu na izvođačke glazbene aktivnosti važno je naglasiti sljedeće. Tijekom pjevanja teži se razvoju pjevačkog glasa učenika. Pjesme se usvajaju po sluhu i ne preporučuje se pjevanje uz matricu. Repertoar pjesmama treba biti u skladu s interesima i dobi učenika, zanimljivosti i umjetničkoj vrijednosti pjesama i interkulturalnom načelu. Što se tiče sviranja, ono se može ostvariti tjeloglazbom, na dječjem instrumentariju, na standardnim glazbalima te proizvodnjom zvuka na elektroničkim instrumentima i/ili na računalu. Za potrebe sviranja učenici usvajaju notno pismo. Glazbene igre, ples i pokret imaju važnu primjenu u prvom i drugom odgojno-obrazovnom ciklusu jer pridonose opuštenom razredno ozračju dok se poticanju glazbenog stvaralaštva učenika teži u izvođačkim glazbenim aktivnostima u skladu s interesima i sposobnostima učenika.

Treba zaključiti, da je slušanje i upoznavanje glazbe i dalje središnja aktivnost – domena nastave Glazbene kulture, dok otvorenost nastave, tj. otvoreni kurikulum pruža mogućnost učitelju stavljanja naglaska na neku izvođačkih glazbenih aktivnosti (ili pjevanje ili sviranje ili glazbene igre ili glazbeno stvaralaštvo ili pokret uz glazbu) s obzirom na specifičnost razrednog odjela.

5. ZAKLJUČAK

U osnovnoškolskom obrazovanju pozornost treba posvetiti cjelovitom razvoju učenika, koji se ostvaruje redovnim i pravilnim provođenjem aktivnosti glazbe u nastavi Glazbene kulture. Nastava glazbe ostvaruje se prema otvorenom modelu/kurikulumu, gdje slušanje glazbe predstavlja središnju aktivnost, dok su ostale aktivnosti varijabilne i daju se na izbor učitelju glede planiranja nastavnog sata. Uz kvalitetno izvođenje nastave Glazbene kulture, učenici će aktivnim slušanjem usvojiti određene glazbene sastavnice i glazbene vrste, upoznati umjetničku, popularnu i tradicijsku glazbu. Takvim ishodom, vodeći se prema psihološkom i kulturno-estetskom načelu, učenici su u mogućnosti upoznati i steći opće glazbene pojmove, glazbena znanja i vještine, razviti glazbene sposobnosti kao i ljubav prema glazbi.

Usporedivši *Nastavni plan i program za osnovnu školu* iz 2006. godine i *Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole* iz 2019. godine, zaključujemo kako se Kurikulum proširuje s dva temeljna načela, tj. osim psihološkog i kulturno-estetskog načela uvodi se načelo sinkroničnosti i interkulturalnosti. Nastavna područja *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* u *Kurikulumu* postaju domene, a aktivnost odnosno domena slušanja glazbe i dalje ostaje središnji dio nastavnog sata Glazbene kulture. Kao i u programu, i u kurikulumu pruža se mogućnost učitelju stavljanja naglaska na neku od izvođačkih glazbenih aktivnosti (ili pjevanje ili sviranje ili glazbene igre ili glazbeno stvaralaštvo ili pokret uz glazbu) s obzirom na specifičnost razrednog odjela.

Nastavom glazbe u osnovnoj školi, do sada organiziranoj *Nastavnim planom i programom*, a od sada i *Kurikulumom*, učenicima trebamo pružiti ono najbolje od glazbe što će učenici ponijeti sa sobom u više razine obrazovanja, ali i u život. Učenicima odnosno djeci potrebno je, kroz ponuđene glazbene aktivnosti pružiti ono najbolje od glazbe, a to je doživljaj iste. Glazba neka im bude suputnik u svim životnim situacijama te neka ju nauče cijeniti i vrednovati. To će se ostvariti jedino uspješno metodički organiziranim nastavnim satima koje će voditi kompetentni i za to kvalificirani učitelji Glazbene kulture.

6. LITERATURA

- Bačlija Sušić, B. (2016). Spontana improvizacija kao sredstvo postizanja samoaktualizacije, optimalnih i vrhunskih iskustava u glazbenoj naobrazbi. *Školski vjesnik*, 65 (1), 95-115. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177322>
- Bačlija Sušić, B. (2018). Dječje glazbeno stvaralaštvo: stvaralački i autotelični aspekt. *Metodički ogledi*, 25 (1), 63-83. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/217456>
- Blašković, J. i Đaić, T. (2018). Analiza glazbenih sastavnica igara s pjevanjem. *Školski vjesnik*, 67 (1), 140-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/213811>
- Domonji, I. (1986). *Metodika muzičkog vaspitanja u predškolskim ustanovama*. Sarajevo: „Svjetlost“ OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- *Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije* (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Milinović, M. (2015). Glazbene igre s pjevanjem. *Artos*, (3), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/152003>
- *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Radičević, B. i Šulentić Begić, J. (2010). Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život i škola*, 56 (24), 243-252. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/63363>
- Radočaj-Jerković, A. (2017). *Pjevanje u nastavi glazbe*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Rojko, P. (1996). *Metodika glazbene nastave: teorijsko - tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Pedagoški fakultet.
- Rojko, P. (2004). *Metodika glazbene nastave - praksa I. dio*. Zagreb: Jakša Zlutar.
- Šulentić Begić, J. (2012a) Glazbene sposobnosti u kontekstu utjecaja naslijeđa i okoline. *Tonovi - časopis glazbenih i plesnih pedagoga*, 58, 23-31.
- Šulentić Begić, J., Birtić, V. (2012b) Otvoreni model nastave glazbene kulture u primarnom obrazovanju u nekim osječkim osnovnim školama. *Tonovi - časopis glazbenih i plesnih pedagoga*, 60, 72-84.

- Šulentić Begić, J. i Kaleb, A. (2012). Planiranje i programiranje nastave glazbene kulture u prvi tri razreda osnovne škole. *Život i škola*, 58 (28), 168-186. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/95250>
- Šulentić Begić, J. (2013). Kompetencije učitelja primarnoga obrazovanja za poučavanje glazbe. *Život i škola*, 59 (29), 252-269. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/121408>
- Šulentić Begić, J. (2016). Glazbene igre u primarnom obrazovanju. U: *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja*, Jerković, B.; Škojo, T. (ur.). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Umjetnička akademija u Osijeku, 685-701.
- Šumanović, M., Filipović, V. i Sentkiralji, G. (2005). Plesne strukture djece mlađe školske dobi. *Život i škola*, 60 (14), 40-45. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/25067>
- Vidulin-Orbanić, S. i Terzić, V. (2011). Polazište i pristup pjevanju u općeobrazovnoj školi. *Metodički ogledi*, 18 (2), 137-156. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82321>

7. SAŽETAK

Aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture

U nastavi Glazbene kulture, vještine i znanja se stječu pomoću različitih glazbenih aktivnosti. Aktivnosti izvođenja glazbe u nastavi Glazbene kulture su pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo i ples/pokret uz glazbu. Svaka aktivnost sadrži određene čimbenike koji pospješuju razvoj djeteta, kao i stvaranje kritičkog mišljenja. Usporedivši *Nastavni plan i program za osnovnu školu* iz 2006. godine i *Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole* iz 2019. godine zaključujemo da je slušanje i upoznavanje glazbe središnja aktivnost, tj. domena nastave Glazbene kulture. Otvorenost nastave, tj. otvoreni kurikulum pruža mogućnost učitelju stavljanja naglaska na neku od izvođačkih glazbenih aktivnosti (pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo, pokret uz glazbu) s obzirom na specifičnost razrednog odjela. Svaka od aktivnosti odnosno domena bitna je za razvoj glazbenih i kognitivnih sposobnosti, stjecanje emocionalnih i društvenih vještina kao i razvoj kritičkog mišljenja učenika. Cilj rada je prikazati svaku od aktivnosti izvođenja glazbe, tj. njihove prednosti i nedostatke.

Ključne riječi: Glazbena kultura, glazbene aktivnosti, pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo, ples/pokret uz glazbu

8. SUMMARY

The activity of performing music in music lessons

Skills and knowledge are acquired through various musical activities in music lessons. In teaching music, the activities of performing music are singing, playing, musical games, musical creativity and dance / movement with music. Each activity contains certain factors that enhance the development of the child as well as they create critical thinking. By comparing the educational *Plan and program of primary school* from 2006 and the *Curriculum of music* from 2019 we conclude that listening and introducing music is the central activity, i.e. the domain of teaching music. The openness of the lesson i.e. an open curriculum provides the teacher with the possibility to put emphasis on some of the performing musical activities (singing, playing, musical games, musical creation, musical movement) with regard to the specificity of the classroom. Each of the activities or domains is essential for the development of musical and cognitive abilities, the acquisition of emotional and social skills as well as the development of critical thinking of students. The aim of this paper is to show each of the activities of performing music i.e. their advantages and disadvantages.

Key words: Music lessons, musical activities, singing, playing, musical games, musical creativity, dance/movement with music